

(Financieel) Crisisplan

Pensioenfonds voor de Architectenbureaus

Status: Vastgesteld

Versie	Datum	Naam	Opmerking
Vastgesteld	20-09-2023	Bestuur	Vastgesteld

Inhoud

1.	Inleiding	4
2.	Wanneer is er sprake van een crisis?	4
3.	Hoe werkt het besluitvormingsproces?	6
4.	Hoe en wanneer wordt met belanghebbenden gecommuniceerd in een crisissituatie?	8
5.	Welke maatregelen staan ter beschikking bij een financiële crisis? Wat is het effect?	10
6.	Hoe realistisch is de inzet van die maatregelen?	12
7.	Welke prioritering wordt aangebracht bij een financiële crisis?	13
8.	Op welke wijze wordt rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging?	15
9.	Slotopmerking	16

Bijlage 1: Indicatoren voor (het dreigen van) een crisis

Bijlage 2: Checklist Relevante Vragen

Bijlage 3: Checklist Crisis Stappenplan

1. Inleiding

Dit is het (Financieel) Crisisplan van Pensioenfonds voor de Architectenbureaus (hierna: het fonds).

Het crisisplan heeft twee doelen:

- 1) Het voorbereid zijn op een (financiële) crisis en duidelijkheid te geven over welke stappen er genomen moeten worden door het bestuur.
- 2) Deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden inzicht geven hoe met hun pensioen wordt omgegaan in tijden van crisis.

Het Crisisplan geeft antwoord op de onderstaande vragen.

- Wanneer is er sprake van een crisis?
- Hoe werkt het besluitvormingsproces?
- Hoe en wanneer wordt met belanghebbenden gecommuniceerd in een crisissituatie?
- Welke maatregelen staan ter beschikking bij een financiële crisis? Wat is het effect?
- Hoe realistisch is de inzet van die maatregelen?
- Welke prioritering wordt aangebracht bij een financiële crisis?
- Op welke wijze wordt rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging?

2. Wanneer is er sprake van een crisis?

Het fonds definieert een crisis als zich één (of meer) van de volgende situaties zich voordoet:

a) *Daling (beleids)dekkingsgraad*

Er is sprake van een financiële crisis als de beleidsdekkingsgraad en/of de actuele dekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritieke waarden waardoor het realiseren van de doelstellingen van het fonds in gevaar is of komt.

Er zijn vijf kritieke waarden van belang:

1. Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad (120%) is er sprake van een tekort en stelt het fonds een herstelplan op.
2. Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad (105%) en vijf jaar opeenvolgend zich daar bevindt en de actuele dekkingsgraad bij die laatste vaststelling ook onder dat niveau blijft, dan is korting van pensioenuitkeringen en -aanspraken verplicht.
3. Als de actuele dekkingsgraad lager is dan de kritische dekkingsgraad (90%) dan kan het fonds niet tijdig herstellen naar de vereiste dekkingsgraad zonder de pensioenen te verlagen (korting van pensioenuitkeringen en -aanspraken).
4. Als de actuele dekkingsgraad in het kader van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel lager is dan de minimaal vereiste invaardekkingsgraad (90%).
5. Als de actuele dekkingsgraad in het kader van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel lager is dan 115%.

b) Zeer grote fluctuaties op financiële markten (ongeacht niveau (beleids)dekkingsgraad)

Dit kan betrekking hebben op grote stijgingen of dalingen van koersen van beleggingscategorieën, valuta, creditspreads of rente.

c) Overige ontwikkelingen met potentiële impact op de (beleid)dekkingsgraad

Dit betreffen situaties die een grote invloed kunnen hebben op financiële markten, zoals politieke instabiliteit, natuurrampen, pandemieën en oorlogen.

Daarnaast zijn er crises die niet onder de definitie van een financiële crisis vallen, maar wel een crisis zijn:

- Een gebeurtenis die een ernstig gevaar vormt voor de integere uitvoering van het fonds en de pensioenregeling.
- Een situatie waarbij er sprake is of kan zijn van reputatieschade of negatieve invloed op het draagvlak van het fonds waardoor het realiseren van de doelstellingen van het fonds in gevaar komt.

Indien er sprake is van een crisissituatie treedt dit plan in werking. Bij een urgente crisissituatie is een versneld besluitvormingsproces van toepassing. Het dagelijks bestuur beslist of sprake is van een urgente crisissituatie. Een urgente financiële crisissituatie zal veelal betrekking hebben op zeer grote fluctuaties op financiële markten. Bij een niet-urgente crisis beslist het bestuur of sprake is van een crisis.

Voor indicatoren van (het dreigen van) een crisis wordt verwezen naar bijlage 1.

Het bestuur besluit of en wanneer er geen sprake meer is van een urgente of niet-urgente crisissituatie en legt dit schriftelijk vast. Na dit besluit wordt de crisis door het bestuur geëvalueerd en wordt beoordeeld of het (Financieel) Crisisplan aangepast moet worden.

3. Hoe werkt het besluitvormingsproces?

Als er een crisis is, dan komt het crisisteam samen. Het crisisteam bestaat uit de volgende personen:

- Leden van het dagelijks bestuur van het fonds;
- Voorzitters van de commissies; en
- Directeur van het bestuursbureau.

Ingeval iemand niet beschikbaar is, dan wordt het crisisteam aangevuld met een lid van de betreffende commissie of het bestuursbureau. Het crisisteam kan op verzoek van het team worden aangevuld met adviseurs/specialisten. Het crisisteam kan functioneren met tenminste drie bestuursleden. Zie voor meer informatie de checklist van het stappenplan (bijlage 3)

In het besluitvormingsproces vindt een risico-afweging plaats, inclusief de risico's van de (nood)maatregelen zelf, en wordt rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging. Zie verder bijlage 2 voor de checklist met relevante vragen.

Bij urgente crisis

In voorkomende gevallen kan hiervoor een vergadering worden gehouden. Bij een urgente crisissituatie is een versneld besluitvormingsproces van toepassing. Hiervoor is het crisisteam gemandateerd door het bestuur om te besluiten over noodmaatregelen als snelheid van handelen noodzakelijk is. Het bestuur blijft eindverantwoordelijk voor de door het crisisteam uitgevoerde taken.

a) Het crisisteam neemt noodmaatregelen

Het crisisteam informeert zo snel als mogelijk het bestuur en de voorzitters van het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht over de ontstane crisis en over de genomen noodmaatregelen.

b) Het crisisteam neemt geen noodmaatregelen

Het crisisteam informeert zo snel als mogelijk het bestuur en de voorzitters van het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht over de ontstane crisis.

Het crisisteam adviseert het bestuur over de mogelijk op korte termijn te nemen (nood)maatregelen.

Bij niet-urgente crisis

Het crisisteam informeert zo snel als mogelijk het bestuur en de voorzitters van het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht over de ontstane crisis. Bij niet-urgente crisis wordt in het besluitvormingsproces het reguliere bestuurlijke proces gevolgd.

Adviestraject Verantwoordingsorgaan

Door het bestuur wordt bepaald op welke wijze genomen besluiten worden doorgeleid naar het Verantwoordingsorgaan ter advisering, conform hetgeen is vastgelegd in de statuten van het fonds en het reglement van het Verantwoordingsorgaan. Bij door het crisisteam genomen noodmaatregelen wordt het verantwoordingsorgaan, net als het bestuur, achteraf geïnformeerd.

Besluitvorming cao-partijen

Indien voor de uitvoering van het besluit instemming noodzakelijk is van cao-partijen, zorgt de voorzitter van het bestuur of bij zijn afwezigheid de vicevoorzitter of diens plaatsvervangers, dat contact wordt opgenomen met de voorzitter van cao-partijen voor inhoudelijk overleg en planning voor de besluitvorming door cao-partijen.

Verantwoording crisisteam

Het crisisteam legt na iedere vergadering verantwoording af aan het bestuur. De verslaglegging van de vergadering, inclusief adviezen- en actielijst, wordt zo snel mogelijk beschikbaar gesteld aan het bestuur en de voorzitters van het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht.

4. Hoe en wanneer wordt met belanghebbenden gecommuniceerd in een crisissituatie?

Het is in geval van een crisis van belang dat het crisisteam proactief communiceert met alle betrokkenen over het probleem en de maatregelen die het fonds gaat nemen om dit op te lossen. Een ander aspect is het tegengaan van negatieve beeldvorming door te reageren op onjuiste beeldvorming in de media, op sociale media of anderszins online. Het is belangrijk dat deze beeldvorming voortdurend wordt gemonitord zodat het crisisteam daar snel op kan reageren en voortdurend de feiten worden weergegeven. Het crisisteam bepaalt wie en in welke volgorde doelgroepen worden geïnformeerd en welke communicatiemiddelen er worden ingezet. De voorzitter van het fonds treedt als woordvoerder met de pers op, tenzij het crisisteam hierover andere afspraken maakt.

Mogelijke doelgroepen intern:

- Bestuur
- Verantwoordingsorgaan
- Raad van Toezicht
- Sleutelfunctiehouders
- Medewerkers van het bestuursbureau
- TBB
- Compliance officer
- Vertrouwenspersoon

Mogelijke doelgroepen extern:

- (Gewezen) deelnemers
- Pensioengerechtigden
- Werkgevers
- Vakbonden
- Werkgeversorganisatie
- Pensioenuitvoerder
- Vermogensbeheerder(s)
- Medewerkers van uitbestedingspartijen die contact hebben met werkgevers en deelnemers van het fonds
- Overige uitbestedingsrelaties
- Toezichthouders (DNB/AFM)
- Pensioenfederatie
- Ingeval van vermoeden van strafrechtelijke feiten: politie en/of fiscus
- Pers

Mogelijke communicatiemiddelen:

Directe communicatie met de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden staat voorop. Bij urgente crisissituaties kan worden besloten dat de groep het snelst is te bereiken via de pers.

- Persconferentie
- Persbericht
- Interviews (TV, radio, pers)
- Berichtgeving op de website
- E-mailberichten versturen
- LinkedIn
- Whatsapp-bericht
- Mailing (hardcopy) versturen
- Script en/of FAQ t.b.v. (het klantcontactcenter van) de uitvoerders, BNA en vakbonden
- Het telefoonteam tijdelijk uitbreiden zodat het fonds goed bereikbaar blijft of (gedeelte van de) website inrichten over de crisis
- Bijeenkomst(en) voor belanghebbenden

5. Welke maatregelen staan ter beschikking bij een financiële crisis? Wat is het effect?

De volgende tabel geeft alle mogelijke financiële crisismaatregelen weer. Een indicatie van de effecten van de maatregelen is in de tabel opgenomen. In beginsel worden de maatregelen tijdelijk ingezet. De beslissingsbevoegdheid ligt bij urgente crises bij het crisisteam. Het crisisteam legt achteraf verantwoording af aan het bestuur.

Maatregel	Betreft	Effectiviteit op financiële positie	Beslissingsbevoegdheid
Beleggingsbeleid aanpassen	(Gewezen) Deelnemers Pensioen-gerechtigden	Aanpassingen van het beleggingsbeleid hebben geen direct effect op de financiële situatie, maar kunnen in een crisis eventuele verdere verslechtingen kunnen beperken	Crisisteam (bij urgente crisis); Het Bestuur
Toeslagverlaging	(Gewezen) Deelnemers Pensioen-gerechtigden	Laag bij een slechte financiële situatie. Hoog bij een goede financiële situatie.	Bestuur; Het Verantwoordingsorgaan heeft adviesrecht; Bij verlaging toeslagambitie ook cao-partijen
Premieverhoging	Deelnemers Werkgevers	Beperkt voor de beleidsdekkingsgraad op korte termijn. Gemiddeld op de lange termijn.	Bestuur: binnen de bandbreedte; Cao-partijen: buiten de bandbreedte; Het Verantwoordingsorgaan heeft adviesrecht
Versoberen regeling: verlagen opbouwpercentage	Deelnemers	Gemiddeld voor de beleidsdekkingsgraad op de lange termijn.	Cao-partijen
Versoberen regeling: verhogen franchise	Deelnemers	Nihil. Omdat bij verkleining pensioengrondslag niet alleen de opbouw van aanspraken wordt verlaagd, maar ook de premie ¹ .	Cao-partijen
Versoberen regeling: verlagen maximum pensioengevend salaris	Deelnemers	Nihil. Omdat bij verkleining pensioengrondslag niet alleen de opbouw van aanspraken wordt verlaagd, maar ook de premie ¹ . Verlaging heeft alleen effect voor deelnemers met een salaris hoger dan het nieuwe maximum.	Cao-partijen
Versoberen regeling: partnerpensioen volledig op risicobasis	Deelnemers	Zonder premieverlaging hoog voor de	Cao-partijen

¹ Bij verlaging van de pensioengrondslag wordt bij een gelijkblijvend premiepercentage de premie lager.

		beleidsdekkingsgraad op de lange termijn.	
Versoberen regeling: verhogen pensioenrichtleeftijd	Deelnemers	Zonder premieverlaging laag voor de beleidsdekkingsgraad op de lange termijn.	Cao-partijen
Pensioenaanspraken en pensioenuitkeringen korten	(Gewezen) deelnemers Pensioen-gerechtigden	Hoog.	Bestuur; Het Verantwoordingsorgaan heeft adviesrecht

Combinaties zijn uiteraard ook mogelijk, zoals verlaging opbouw zonder premieverlaging.

6. Hoe realistisch is de inzet van die maatregelen?

Inzetbaarheid (nood)maatregelen:

- a) Aanpassing beleggingsbeleid. Dit is zeer goed mogelijk. Ook in een urgente crisissituatie zijn hier mogelijkheden. Het fonds heeft voor de korte termijn risicohouding een bandbreedte rond het Vereist Eigen Vermogen (18 tot 23 procent) afgesproken met cao-partijen. Als het fonds buiten deze bandbreedte treedt dienen cao-partijen te worden ingelicht. Als sprake is van een situatie waarbij beleidsdekkingsgraad lager dan de vereiste dekkingsgraad is toename van risico (voor zover niet door marktomstandigheden binnen de bandbreedtes) niet toegestaan.
- b) Toeslagverlaging. Dit is eveneens zeer goed mogelijk. Dit is immers staand beleid en valt volledig onder de bevoegdheid van het bestuur. Door toepassing van de regel voor toekomstbestendige indexatie wordt de (maximaal) te verlenen toeslag lager als de beleidsdekkingsgraad lager is. Het fonds heeft de bevoegdheid om minder toeslag te verlenen. Onder een beleidsdekkingsgraad van 110 procent is toeslagverlening niet toegestaan.
- c) Premieverhoging. Verhoging van de premie is afhankelijk van de omstandigheden in de branche en het draagvlak voor premieverhoging bij cao-partijen. Binnen de bandbreedte van de premie is een premieverhoging mogelijk zonder beslissingsbevoegdheid van cao-partijen.
- d) Versobering van de pensioenregeling. Als tijdelijke maatregel zijn het verhogen van de franchise, de maximering van de pensioengrondslag en het verhogen van de pensioenleeftijd niet realistisch gelet op de veranderingen in de solidariteit en de complexe gevolgen voor de administratie en de communicatie. Het verlagen van de opbouw en het wijzigen van het nabestaandenpensioen op opbouwbasis naar risicobasis worden wel als realistisch gezien. Het besluit hiertoe dient genomen te worden door cao-partijen.
- e) Korten van aanspraken en uitkeringen. Als bovenstaande maatregelen niet toereikend zijn heeft het bestuur tot slot als ultimum remedium de bevoegdheid om de uitkeringen en aanspraken te korten.

7. Welke prioritering wordt aangebracht bij een financiële crisis?

In geval van een financiële crisis is de onderstaande prioritering aangebracht voor het inzetten van (nood)maatregelen.

Een (nieuw) herstelplan wordt opgesteld als de beleidsdekkingsgraad daalt onder de vereiste dekkingsgraad.

a) Aanpassing beleggingsbeleid wordt overwogen als:

- Als de beleidsdekkingsgraad en/of de actuele dekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritieke waarden waardoor het realiseren van de doelstellingen van het fonds in gevaar is of komt;
- Bij zeer grote fluctuaties op financiële markten (ongeacht niveau (beleids)dekkingsgraad); en
- Overige ontwikkelingen met potentiële impact op de (beleid)dekkingsgraad. Dit betreffen situaties die een grote invloed kunnen hebben op financiële markten, zoals politieke instabiliteit, natuurrampen en oorlogen.

b) Toeslagverlaging wordt overwogen als een van de volgende drie situaties zich voordoet:

1. De beleidsdekkingsgraad daalt onder het niveau van het vereist eigen vermogen (120%) en als het binnen de wettelijke hersteltermijn niet meer mogelijk is zonder aanvullende maatregelen of korten te herstellen naar het vereist eigen vermogen.
2. De beleidsdekkingsgraad dreigt onder het niveau van het minimaal vereist eigen vermogen (105%) te raken.
3. Herstel binnen de wettelijke termijn niet meer mogelijk is zonder aanvullende maatregelen of korten.

c) Premieverhoging en versoering pensioenregeling wordt overwogen als een van de volgende vier situaties zich voordoet:

1. De beleidsdekkingsgraad daalt onder het niveau van het vereist eigen vermogen (120%) en als het binnen de wettelijke hersteltermijn niet meer mogelijk is zonder aanvullende maatregelen of korten te herstellen naar het vereist eigen vermogen.
2. Als de beleidsdekkingsgraad het gemiddelde van het minimaal vereist eigen vermogen (105%) en het vereist eigen vermogen (120%) nadert of dreigt te naderen.
3. De beleidsdekkingsgraad raakt of dreigt onder het niveau van het minimaal vereist eigen vermogen (105%) te raken.
4. Herstel binnen de wettelijke termijn niet meer mogelijk is zonder aanvullende maatregelen of korten.

Aan cao-partijen worden de effecten van een (tijdelijke) verhoging van de premie en een (tijdelijke) versobering van de regeling aangegeven. Het fonds vraagt cao-partijen een besluit hierover te nemen. Als cao-partijen niet in staat zijn om een bevredigend besluit te nemen, dan zal het bestuur overwegen om de opdracht voor de uitvoering van de pensioenregeling aan cao-partijen terug te geven.

- d) Tot korten van aanspraken en uitkeringen wordt besloten als een van de volgende twee situaties zich voordoet:
1. Als na inzet van de bovenstaande maatregelen het binnen de wettelijke hersteltermijn niet meer mogelijk is te herstellen naar het vereist eigen vermogen;
  2. Als de beleidsdekkingsgraad zich vijf jaar aaneengesloten onder het niveau van het minimaal vereist eigen vermogen bevindt én op het laatste meetmoment (kwartaal) de actuele dekkingsgraad lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen

Ad 1: Het fonds zal op grond van het kortingsbeleid deze korting gespreid over een periode van 10 jaar doorvoeren, waarbij de eerste korting onvoorwaardelijk zal worden doorgevoerd. Het bestuur behoudt zich het recht voor om in bijzondere gevallen hiervan af te wijken.

Het bestuur kan hierbij besluiten gedifferentieerd te korten. Dit besluit is afhankelijk van de bijdrage aan het herstel die de verschillende stakeholders al hebben gedaan.

Het fonds informeert (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden tijdig over de door te voeren korting.

Ad 2: Het fonds zal op grond van het kortingsbeleid deze korting gespreid over een periode van 10 jaar doorvoeren, waarbij alle kortingen onvoorwaardelijk zullen worden doorgevoerd. Het bestuur behoudt het recht voor om in bijzondere gevallen hiervan af te wijken.

Het bestuur kan hierbij besluiten gedifferentieerd te korten. Dit besluit is afhankelijk van de bijdrage aan het herstel die de verschillende stakeholders al hebben gedaan.

Het fonds informeert (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden tijdig over de door te voeren korting.

8. Op welke wijze wordt rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging?

Bij het al dan niet inzetten van (nood)maatregelen tijdens een crisis kijkt het fonds naar de belangen van de (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers. Besluiten worden vooraf getoetst aan evenwichtige belangenafweging.

Het fonds gaat na of belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers niet onevenredig worden geschaad. De lasten van de maatregelen dienen evenwichtig te worden verdeeld (solidariteit). Daarnaast gaat het fonds na of elke maatregel op zichzelf en in samenhang met de andere maatregelen proportioneel is: er dient een evenwicht te zijn tussen de impact op diverse groepen en de herstelkracht van de maatregel (proportionaliteit en effectiviteit). Het fonds houdt verder rekening met ontwikkelingen in het verleden en in de toekomst (continuïteit). Daarnaast houdt het fonds rekening met de mogelijkheden om een maatregel in de toekomst te compenseren.

Effecten zonder (nood)maatregelen:

Een lagere beleidsdekkingsgraad leidt zonder (nood)maatregelen tot een direct of in de loop van de tijd lagere of geen toeslagverlening. Lagere toeslagverlening heeft direct een negatieve invloed op de koopkracht voor huidige pensioengerechtigden. Het negatieve effect op de koopkracht voor (gewezen) deelnemers ontstaat vanaf pensioeningang. Ook aanspraken van (gewezen) deelnemers krijgen bij een lagere beleidsdekkingsgraad direct of in de loop van de tijd lagere of geen toeslagverlening.

Effecten met (nood)maatregelen:

- a) Aanpassing beleggingsbeleid. Dit heeft geen direct effect op de financiële situatie, maar kan in een crisis eventuele verdere verslechtingen van de dekkingsgraad en daarmee de nadelige gevolgen voor alle betrokkenen beperken.
- b) Toeslagverlaging. Dit heeft gevolgen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Dit beïnvloedt direct de koopkracht voor huidige pensioengerechtigden negatief en heeft vanaf pensioeningang een negatief effect op de koopkracht van de toekomstige pensioengerechtigden.
- c) Premieverhoging. Dit heeft gevolgen voor de werkgevers en deelnemers. Dit beïnvloedt de koopkracht voor deelnemers negatief en zorgt voor een stijging van de loonkosten voor de werkgevers.
- d) Versobering van de pensioenregeling. Dit heeft gevolgen voor de deelnemers. Dit beïnvloedt de opbouw van pensioenaanspraken in de toekomst.
- e) Korten van aanspraken en uitkeringen. Dit beïnvloedt direct de koopkracht voor huidige pensioengerechtigden negatief en heeft vanaf pensioeningang een negatief effect op de koopkracht van de toekomstige pensioengerechtigden.

9. Slotopmerking

Dit Crisisplan is als bijlage bijgevoegd bij de ABTN van het fonds. Jaarlijks zal het bestuur het Crisisplan evalueren en zo nodig aanpassen nadat een nieuwe evaluatie van het herstelplan beschikbaar is.

Aldus vastgesteld door het bestuur in de bestuursvergadering op 20 september 2023 te Culemborg.

Het bestuur van de

Stichting Pensioenfonds voor de Architectenbureaus

G.T.J. Meulenbroek

Voorzitter

H.W.T. de Vaan

Vicevoorzitter

Bijlage 1: Indicatoren voor (het dreigen van) een crisis

Signalen (niet uitputtend) voor een crisis kunnen uit verschillende bronnen komen:

- Signaal van (een van de) vermogensbeheerders van het fonds;
- Signaal van (een van de) uitvoerders van het fonds;
- Signaal van (een van de) adviseurs van het fonds;
- Signalen van het verantwoordingsorgaan of de raad van toezicht;
- Signalen van cao-partijen;
- Verkiezingsuitslag of peilingen;
- Berichtgeving in de media;
- Overheidsmaatregelen;
- Doorrekeningen CPB;
- (Aangekondigde) Rentebesluiten ECB; en
- Signalen uit de bestuursvergaderingen “Waar lig ik wakker van en wat wil ik melden”.

Financiële triggers zijn:

- Een grote schok in de marktrente (met ook gevolgen voor de premiedekkingsgraad);
- Een grote schok op de wereldwijde aandelenbeurs of een bepaalde voor het fonds belangrijke regio;
- Een hoge stand van VIX index. Dit is een indexcijfer dat de onzekerheid van de markt weerspiegelt. Een heel lage stand kan een indicatie zijn van de “stilte voor storm”. De koers van de VIX index wordt afgeleid uit opties op de S&P 500 index;
- Een grote schok in vastgoedprijzen;
- Een grote schok in voor het fonds belangrijke valutakoersen, zoals USD, GBP of JYE;
- Een grote schok in het kredietrisico van obligaties;
- Een grote schok in prijzen van grondstoffen zoals olie;
- Een grote schok in inflatiecijfers.

Schokken op financiële markten kunnen nadelige of positieve effecten hebben op de dekkingsgraad. Na een groot positief effect kan een correctie komen.

Bijlage 2: Checklist Relevante Vragen

- Wat is er gebeurd?
- Wanneer is dat gebeurd?
- Hoe kon het gebeuren?
- Wat zijn de gevolgen op korte en langere termijn?
- Wie is verantwoordelijk?
- Wie is erbij betrokken en in welke hoedanigheid?
- Kan het opnieuw gebeuren/kan het worden voorkomen?
- Welke maatregelen zijn genomen? Om
  - a) Gevolgen te beperken;
  - b) Herhaling te voorkomen;
  - c) Lasten evenwichtig te verdelen;
  - d) Te informeren.

- Wat zijn de risico's van de maatregelen?
- Welke informatie ontbreekt/welke informatie moet worden gecheckt?
- Gaat het om een incident, crisis of ramp?
- Is er beleid ten aanzien van deze situatie?
- Zijn er procedures ten aanzien van deze situatie?
- Welke scenario's zijn waarschijnlijk/mogelijk?
- Wat is de risico-afweging die moet worden gedaan?
- Wie roept u bij elkaar? Schakelt u externe specialisten in? Zo ja, wie?
- Hoe bereikt u de betrokkenen?
- Hoe is de taakverdeling?
- Hoe vindt informatie-uitwisseling/overleg plaats? En de verslaglegging daarvan? En waar gebeurt dat?
- Wat is de boodschap?
- Welke doelgroepen zijn van belang?
- Wat communiceert u naar welke doelgroep met welke middelen?
- Wat moet worden voorbereid/geregeld?
- Hoe wordt de verslaglegging geregeld?
- Hoe zorgt u voor monitoring?
- Wanneer en hoe evalueert u (ook tussentijds)?

Bijlage 3: Checklist Crisis Stappenplan

1. Wel/geen crisis?

- Bepalen wel/geen (urgente) crisis

2. Crisisteam

- Crisisteam compleet (leden van het dagelijks bestuur van het fonds, voorzitters van de commissies en directeur van het bestuursbureau). Minimaal drie bestuursleden.
- Bepalen voorzitter crisisteam (in principe voorzitter bestuur).
- Bepalen ad hoc leden en adviseurs/specialisten.

3. Werkwijze crisisteam

- Bij elkaar roepen crisisteam
- Overzicht namen en bereikbaarheid
- Bepalen (afhankelijk of sprake is van een urgente crisis):
  - o Verantwoordelijkheden/taakverdeling
  - o Werkwijze
  - o Vergaderschema (voorlopig) – regulier en spoed
  - o Ondersteuning (secretarieel, koerier)
  - o Rapportage, informatie en verslaglegging (centraal logboek)

4. Meldingen

- Wie moeten er worden geïnformeerd?

5. Crisisruimte en praktische zaken

- Regelen crisisruimte (incl. uitwijklocatie)
- Check uitrusting crisisruimte
- Check praktische zaken:
  - o Toegang (receptie, telefooncentrale)
  - o Wifi
  - o Beveiliging (receptie, portier, beveiliging)
  - o Bereikbaarheid (ook 's avonds en in het weekend)
  - o Klimaat
  - o Catering
  - o Sanitaire voorzieningen

6. Informatie, procedures en monitoring

- Verzamelen relevante procedures e.d.
- Verzamelen facts & figures – algemeen
- Het opstellen van een risicoanalyse
- Spoed-monitoring
  - o Dagbladen
  - o TV incl. teletekst
  - o Radio
  - o Sociale en andere media
- Check lopende communicatie
- Afspraken over toegang en (pers)woordvoederschap

7. Strategie

- Check en doublecheck informatie
- Bepalen alle (mogelijke) betrokkenen
- Inventariseren mogelijke en waarschijnlijke risico's en gevolgen daarvan
- Bepalen algemene strategie (incl. scenario's)

8. Communicatiestrategie

- Bepalen communicatiestrategie
- Basisstatement en Q&A's
- Woordvoederschap (in principe de voorzitter van het bestuur)
- Mediatraining woordvoerder
- Middelen/boodschappen/doelgroepen

9. Tussentijdse evaluatie

- Nieuwe informatie of inzichten?
- Strategie aanpassen?
- Communicatiestrategie aanpassen?

10. Afsluiting

- Formele afsluiting crisis - eindevaluatie (inhoud en proces)